

Motion till riksdagen 2025/26:3892

av **Lorena Delgado Varas och Daniel Riazat (båda -)**

med anledning av skr. 2025/26:62 Riksrevisionens rapport om statens främjande av de nationella minoritetsspråken

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om långsiktigt och samordnat stöd till de nationella minoritetsspråken, särskilt de samiska språken, och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Skolverket ska ges ett instruktionsenligt uppdrag att samordna undervisningen i de nationella minoritetsspråken samt att främja och samordna produktionen av läromedel i dessa språk och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regleringen av fjärrundervisning i skolan ska ses över i syfte att öka elevers faktiska tillgång till undervisning i nationella minoritetsspråk, inklusive samiska, oavsett bostadsort och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Institutet för språk och folkminnen (Isof) ska ges ett instruktionsenligt och långsiktigt uppdrag att ansvara för språkcentrum för finska, meänkieli, jiddisch och romani chib, med tillhörande resurser, och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget ska ges instruktionsenliga uppdrag att verka för att minoritetspolitikens mål uppnås, att öka kunskapen om de nationella minoriteterna och deras rättigheter samt att systematiskt följa upp och rapportera utvecklingen på området och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ansvaret för webbplatsen minoritet.se ska placeras hos Länsstyrelsen i Stockholms län, eller en annan lämplig myndighet, och att myndigheten ska ges i uppdrag att utveckla

webbplatsens innehåll, tillgänglighet och användarvänlighet som ett samlat nationellt kunskapsstöd och tillkännager detta för regeringen.

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att samiska organisationer och Sametinget ska ges reellt inflytande över utformningen, genomförandet och uppföljningen av utbildnings- och språkpolitiska insatser som berör samiska barn och unga, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Inledning

Riksrevisionens rapport om statens främjande av de nationella minoritetsspråken visar att arbetet präglas av kortsiktighet, bristande samordning och otillräckliga resurser. Detta drabbar särskilt de samiska språken, där bristen på långsiktig finansiering, behöriga lärare och ändamålsenliga läromedel allvarligt begränsar möjligheterna för barn och unga att använda och utveckla sitt språk i vardagen.

I rapporten så presenterar Riksrevisionen följande rekommendationer:

- Ge Skolverket ett instruktionsenligt uppdrag att samordna undervisningen i och främja produktionen av läromedel i de nationella minoritetsspråken.
- Se över regleringen av fjärrundervisning och entreprenad, i syfte att främja elevers tillgång till fjärrundervisning i nationella minoritetsspråk.
- Ge Institutet för språk och folkminnen (Isof) ett instruktionsenligt uppdrag för språkcentrum för finska, meänkieli, jiddisch och romani chib.
- Ge Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget ett instruktionsenligt uppdrag att verka för att minoritetspolitikens mål uppnås, öka kunskapen om minoriteterna och deras rättigheter samt rapportera utvecklingen på området.
- Flytta ansvaret för webbplatsen minoritet.se till Länsstyrelsen i Stockholms län, eller annan myndighet som regeringen bedömer lämplig, och ge myndigheten i uppdrag att utveckla webbplatsens innehåll och användarvänlighet.

Det är nödvändigt att återigen lyfta Riksrevisionens rekommendationer eftersom regeringen, trots att den i sin skrivelse formellt instämmer i delar av kritiken, inte har genomfört rekommendationerna i sin helhet. De åtgärder som redovisas består huvudsakligen av administrativa förändringar, omfördelning av ansvar mellan myndigheter samt pågående eller tidsbegränsade uppdrag. Det saknas fortfarande instruktionsenliga, långsiktiga uppdrag med tillhörande resurser, vilket var kärnan i Riksrevisionens kritik.

Riksrevisionens rekommendationer syftar till att komma åt ett grundläggande strukturellt problem: att minoritetsspråkspolitiken i Sverige bedrivs som tillfälliga projekt snarare än som en varaktig del av statens ansvar. När regeringen avstår från att ge myndigheter tydliga instruktioner och stabil finansiering fortsätter arbetet att vara personberoende, fragmenterat och sårbart. Detta innebär att rättigheter som redan är erkända i lag inte kan utövas i praktiken.

Att regeringen ännu inte har gett Skolverket ett tydligt instruktionsenligt uppdrag att samordna undervisning och läromedel innebär att tillgången till undervisning i nationella minoritetsspråk fortsatt är ojämlik och beroende av enskilda kommuners vilja och kapacitet. På samma sätt har regleringen av fjärrundervisning och entreprenad inte reformerats på ett sätt som säkerställer faktisk tillgång för elever i hela landet, trots att detta är avgörande för språk som har få lärare och spridd språkbärande befolkning.

Vidare har Institutet för språk och folkminnen samt Sametinget och Länsstyrelsen i Stockholms län ännu inte getts de långsiktiga och tydligt definierade uppdrag som krävs för att bygga upp kunskap, samordning och uppföljning över tid. Avsaknaden av sådana uppdrag gör att statens ansvar för minoritetspolitikens genomförande förblir otydligt och svårt att utkräva politiskt ansvar för.

Denna brist på genomförande måste förstås i ljuset av en kolonial kontinuitet. Staten erkänner i dag samiska och andra nationella minoriteters rättigheter, men fortsätter samtidigt att underlåta att skapa de materiella och institutionella förutsättningar som krävs för att dessa rättigheter ska kunna förverkligas. Historiskt har språkförlust varit ett centralt verktyg i koloniala och assimilerande processer. När staten i dag accepterar att språk försvagas genom underfinansiering och bristande styrning reproduceras dessa maktstrukturer i modern form.

Riksrevisionens rekommendationer är därför inte tekniska detaljer utan nödvändiga åtgärder för att bryta ett mönster där ansvar skjuts nedåt till kommuner, civilsamhälle och enskilda familjer. För samiska barn och barn som tillhör andra nationella minoriteter innebär detta i praktiken att rätten till språk och utbildning villkoras, trots att den formellt är skyddad.

Detta gäller inte enbart de samiska språken utan även finska, meänkieli, romani chib och jiddisch. Även dessa språk drabbas av brist på lärare, läromedel och långsiktiga strukturer. När staten inte tar ett samlat ansvar riskerar språken att fortsätta betraktas som kulturella särintressen snarare än som levande språk med rätt till utveckling på lika villkor.

Mot denna bakgrund är det nödvändigt att riksdagen tydligt markerar att Riksrevisionens rekommendationer ska genomföras fullt ut. Att inte göra det innebär att staten fortsätter att erkänna rättigheter i teori, men förvägrar människor dem i praktik. För att bryta denna ordning krävs bindande politiska beslut, långsiktiga uppdrag och tillräckliga resurser.

Riksdagsledamöterna Lorena Delgado Varas och Daniel Riazat har tidigare varit med och lagt fram förslag inom ramen för Nordiska rådet om att stärka stödet till samiska språk och samiska barns språkliga rättigheter, inklusive behovet av fler lärare, bättre läromedel och ökat nordiskt samarbete. Dessa förslag ligger i linje med Riksrevisionens kritik men har ännu inte omsatts i tillräckliga nationella åtgärder.

Trots att regeringen i sin skrivelse instämmer i delar av Riksrevisionens iakttagelser har konkreta och resursatta reformer uteblivit. Detta riskerar att ytterligare försvaga samiska språk, försvaga andra minoriteters språk och undergräva barns rätt till utbildning på sitt modersmål.

Motivering

Språkliga rättigheter kan inte skyddas genom symbolpolitik. Utan tillräckliga och långsiktiga resurser är satsningar på minoritetsspråk inte verkliga satsningar, utan tomma utfästelser. Att erkänna rättigheter utan att avsätta medel för att förverkliga dem innebär i praktiken att staten fransäger sig sitt ansvar och lämnar bördan på redan marginaliserade grupper.

Regeringens hantering av Riksrevisionens kritik visar tydligt att bristen på resurser inte är ett tillfälligt problem utan ett strukturellt mönster. Detta undergräver på ett

grundläggande sätt skyddet för samiska barns rätt till språk, utbildning och kulturell kontinuitet och kan inte förenas med ett ärligt åtagande att värna nationella minoriteters rättigheter.

Denna underfinansiering måste också förstås i ljuset av en kolonial kontinuitet. Den svenska staten har historiskt bedrivit en aktiv kolonial politik gentemot det samiska folket genom tvångsassimilering, språkliga förbud och exkludering från utbildningssystemet. När staten i dag erkänner samiska rättigheter men underlåter att tillhandahålla de resurser som krävs för att dessa rättigheter ska kunna utövas, reproduceras samma maktordning i ny form. Bristande genomförande är inte neutralt – det innebär att koloniala konsekvenser tillåts fortsätta, trots formella erkännanden och politiska åtaganden.

Situationen visar också vikten av att Sverige ratificerar ILO:s konvention nr 169. Konventionen slår fast att urfolk ska ges möjlighet till utbildning på lika villkor som majoritetssamhället, att utbildningsprogram ska utvecklas i samarbete med berörda folk, att deras språk ska bevaras och utvecklas samt att tillräckliga resurser ska tillhandahållas för detta. Den tydliggör även statens ansvar för att motverka fördomar och säkerställa att utbildningsmaterial ger en rättvis och korrekt bild av urfolkens historia och samhällen.

De brister som Riksrevisionen identifierar gäller inte enbart samiska språk utan även övriga nationella minoritetsspråk: finska, meänkieli, romani chib och jiddisch. Även dessa språk erkänns formellt men lämnas i praktiken utan de långsiktiga strukturer som krävs för överlevnad. Brist på lärare, läromedel och stabil finansiering gör att ansvaret för språkens fortlevnad i stor utsträckning vältras över på individer och civilsamhälle. Detta förstärker språklig ojämlikhet och innebär att vissa språk fortsatt behandlas som perifera i relation till majoritetsspråket svenska.

Samtal med representanter från Sametinget bekräftar flera av de brister som Riksrevisionen pekar på, men går ännu längre i kritiken av regeringens hantering. Flytten av ansvaret för minoritetsfrågor och webbplatsen minoritet.se till Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) ifrågasätts starkt. MUCF saknar den specialiserade kompetens och erfarenhet som Länsstyrelsen i Stockholms län har, där man länge samarbetat nära med Sametinget i minoritetspolitiken.

I dag är det Sametinget och länsstyrelsen som följer upp och rapporterar om minoritetspolitikens mål, men rapporterna har liten effekt eftersom inga tydliga incitament finns för kommuner att följa lagen. Ingen kommun uppfyller idag kraven fullt ut, och utan sanktioner eller följder riskerar minoritetspolitiken att bli tomma ord. Därför bör Sametinget få tydligare mandat, inklusive möjlighet till sanktioner, för att säkerställa att rättigheterna verkligen tillgodoses, samtidigt som rapporteringen kan göras mer fokuserad och effektiv.

Vad gäller utbildning framhåller Sametinget bristande koordinering och tydliga mål i hur resurser fördelas. Regeringens medel delas ut utan tillräckliga direktiv eller samverkan, vilket leder till dubbelarbete och ineffektivitet. Fler och bättre samordnade utbildningar i samiska språk behövs, eftersom utbildningarna vid Umeå och Uppsala universitet inte täcker alla samiska språk.

Vi vill särskilt lyfta fram Sámi Allaskuvla (Samiska högskolan) i Kautokeino och Sámi Giellagáldu (Samiska språkrådet) som centrala aktörer för språköverlevnad och revitalisering. Sámi Giellagáldu har tidigare haft finansiering som nu helt dragits in. Trots ökade anslag till Sametingets språkanslag är det oklart hur dessa resurser fördelas, vilket försvårar långsiktigt och koordinerat arbete.

Det är därför avgörande att riksdagen inte bara kräver instruktioner och uppdrag, utan också att dessa förenas med verkliga resurser, samordning och reellt inflytande för Sametinget. Utan detta riskerar minoritetspolitiken att fortsätta vara ett spel för gallerierna, där formella rättigheter saknar praktisk betydelse och där koloniala maktstrukturer upprätthålls genom underfinansiering och bristande ansvarstagande.

Genom att inte ratificera ILO 169 och samtidigt underfinansiera arbetet med både samiska och andra nationella minoritetsspråk visar staten på en ovilja att fullt ut ta ansvar för de rättigheter som redan erkänns i lag och internationella åtaganden. För att bryta detta krävs både bindande internationella förpliktelser och en politik som omsätts i faktiska resurser, inflytande och långsiktighet.

Lorena Delgado Varas (-)

Daniel Riazat (-)